

Kohtuasi C-212/20

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

12. mai 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Warszawa-Wola rajoonikohus Varssavis, Poola)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

22. jaanuar 2020

Hagejad:

M.P.

B.P.

Kostja:

„A.“, kes tegutseb „A.“ S.A. vahendusel

Põhikohtuasja ese

Nõue tasuda 50 000 Poola zlotti, mille kostja on hageja käest saanud laenulepingus sisalduvate ebaõiglaste sätete alusel, mis käsitlevad laenu tagasimaksete suuruse ja hagejate võla suuruse kohandamist.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (edaspidi „direktiiv 93/13“) artikli 3 lõige 1, artikli 4 lõige 1 ja artikkel 5

Eelotsuse küsimused

1. Kas, võttes arvesse nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 3 lõiget 1, artikli 4 lõiget 1 ja artiklit 5 ning selle direktiivi põhjendusi, milles on ette nähtud kohustus koostada leping lihtsas ja arusaadavas keeles ning vajadus tõlgendada kahtlusi tarbija kasuks, peab lepingusäte, millega määratletakse välisvaluuta ostu ja müügi kurss välisvaluutaga indekseeritud laenu lepingus, olema sõnastatud ühetimõistetavalt ehk nii, et laenuvõtja/tarbija saaks selle kursi kõnealusel päeval ise kindlaks teha, ning kas, võttes arvesse lepingute liiki, millele viidatakse ülaltoodud direktiivi artikli 4 lõikes 1, lepingu pikaajalist (mitmekümneaastast) iseloomu ja asjaolu, et välisvaluuta kurss muutub pidevalt (igal hetkel), on võimalik sõnastada lepingusäte üldisemalt, nimelt nii, et see oleks seotud välisvaluuta turuhinnaga, mis takistaks poolte õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse tekkimist tarbija kahjuks ülaltoodud direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses?
2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 5 ja selle direktiivi põhjenduste kontekstis saab tõlgendada lepingusätet, milles käsitletakse viisi, kuidas laenuandja (pank) määrab välisvaluuta ostu ja müügi kursi, nii, et lahendada lepingust tulenevad kahtlused tarbija kasuks ja võtta seisukoht, et lepingus ei ole määratletud välisvaluuta ostu ja müügi kurssi mitte meelevaldselt, vaid vaba turu põhimõttel, eriti olukorras, kus pooled on välisvaluuta ostu ja müügi kurssi määratlevatest lepingusätetest ühtmoodi aru saanud või kus laenuvõtja/tarbija ei tundnud lepingu sõlmimise ja täitmise ajal huvi vaidlustatud lepingusätte vastu, sh ei tutvunud ei lepingu sõlmimise hetkel ega kogu lepingu kestuse jooksul lepingu sisuga?

Liidu õigus

Direktiiv 93/13: põhjendus 20, artikli 3 lõige 1, artikli 4 lõige 1, artikkel 5.

Liikmesriigi õigus

23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustik (Kodeks cywilny) (*Dz. U.* 16, jrk nr 93, muudetud)

Artikkel 65

§ 1. Tahteavaldust tuleb tõlgendada kooskõlas heade kommete ja väljakujunenud tavadega, võttes arvesse asjaolusid, mille juures neid väljendati.

§ 2. Lepingu sõnasõnalise tähenduse asemel tuleb sellest otsida poolte ühist tahet ja taotletud eesmärki.

Artikkel 353¹

Lepingupoolel võivad kujundada õigussuhte oma äranägemise järgi eeldusel, et selle sisu ega eesmärk ei ole vastuolus suhte olemuse, seaduste ega sotsiaalsete normidega.

Artikkel 385¹

§ 1. Tarbijalepingu tingimused, mida ei ole eraldi kokku lepitud, ei ole tarbijale siduvad, kui need kujundavad tarbija õigusi ja kohustusi viisil, mis on vastuolus heade tavade ja kahjustavad tõsiselt tarbija huve (keelatud lepingutingimused).

See ei kehti tingimuste kohta, mis puudutavad poolte põhisooritusi, eelkõige hinda või tasu, kui need tingimused on sõnastatud ühetimõistetavalt.

§ 2. Kui mõni lepingutingimus ei ole § 1 kohaselt tarbijale siduv, jääb leping muus osas pooltele siduvaks.

§ 3 Lepingutingimused, mida ei ole eraldi kokku lepitud, on need, mille sisu ei ole tarbija saanud tegelikult mõjutada. Eelkõige on need lepingutingimused, mis sisalduvad teise lepingupoole koostatud lepingu tüüpvormis.

§ 4 Kohustus tõendada, et tingimused on individuaalselt kokku lepitud, lasub sellel, kes nii väidab.

29. augusti 1997. aasta pangandusseadus (Prawo bankowe) (terviktekst: Dz. U. 2019, punkt 2357).

Artikkel 69 kehtivas sõnastuses

1. Laenulepinguga kohustub pank andma lepingus ette nähtud ajaks laenuvõtja käsutusse rahalised vahendid kasutamiseks määratud eesmärgil, laenuvõtja aga kohustub kasutama raha lepingus kokku lepitud tingimustel, tagastama kasutatud laenu koos intressiga kokku lepitud tagasimaksepäevadel ja maksuma saadud laenult lepingutasu.

2. Laenuleping peab olema vormistatud kirjalikult ja sisaldama eelkõige järgmisi andmeid:

- 1) lepingupoolel;
- 2) laenu summa ja vääring;
- 3) eesmärk, milleks laen anti;
- 4) laenu tagasimaksmise põhimõtted ja tähtaeg;

4a) laenu puhul, mis on denomineeritud või indekseeritud muu kui Poola vääringuga, peavad laenulepingu lahutamatuks osaks olema valuutakursi

arvutamise viisi ja tähtaegade täpsed põhimõtted, mille alusel arvutatakse eelkõige välja laenusumma, selle osamaksed ning põhiosa ja intressimaksed, ning põhimõtted, mille järgi arvestatakse laen ümber väeringusse, milles tehakse välja- või tagasimaksed;

- 5) laenuintressi suurus ja selle muutumise tingimused;
- 6) laenu tagasimaksmise tagamise viis;
- 7) panga volituste ulatus seoses laenu kasutamise ja tagasimaksmise kontrollimisega;
- 8) rahaliste vahendite laenuvõtja kasutusse andmise tähtaeg ja viis;
- 9) lepingutasu suurus, kui see on lepingus ette nähtud;
- 10) lepingu muutmise ja lõpetamise tingimused.

3. Laenu puhul, mis on denomineeritud või indekseeritud muu kui Poola väeringuga, võib laenusaja teha laenu põhiosa ja intressi tagasimaksed ning tasuda enne tähtaja lõppu kogu laenusumma või osa sellest otse kõnealuses väeringus. Sellisel juhul määratletakse laenulepingus laenu tagasimaksmiseks mõeldud vahendite kogumise konto avamise ja haldamise põhimõtted ning selle konto kaudu tagasimaksete tegemise põhimõtted.

Artikkel 69 sõnastuses, mis kehtis lepingu sõlmimise hetkel ehk 16. mail 2008

1. Laenulepinguga kohustub pank andma lepingus ette nähtud ajaks laenuvõtja käsutusse rahalised vahendid kasutamiseks määratud eesmärgil, laenuvõtja aga kohustub kasutama raha lepingus kokku lepitud tingimustel, tagastama kasutatud laenu koos intressiga kokku lepitud tagasimaksepäevadel ja maksuma saadud laenult lepingutasu.

2. Laenuleping peab olema vormistatud kirjalikult ja sisaldama eelkõige järgmisi andmeid:

- 1) lepingupooled;
- 2) laenu summa ja vääring;
- 3) eesmärk, milleks laen anti;
- 4) laenu tagasimaksmise põhimõtted ja tähtaeg;
- 5) laenuintressi suurus ja selle muutumise tingimused;
- 6) laenu tagasimaksmise tagamise viis;

- 7) panga volituste ulatus seoses laenu kasutamise ja tagasimaksmise kontrollimisega;
- 8) rahaliste vahendite laenuvõtja kasutusse andmise tähtaeg ja viis;
- 9) lepingutasu suurus, kui see on lepingus ette nähtud;
- 10) lepingu muutmise ja lõpetamise tingimused.

Artikkel 111 sõnastuses, mis kehtis lepingu sõlmimise hetkel ehk 16. mail 2008

1. Pank on kohustatud tegema toiminguid tegemise kohas üldkättesaadaval viisil avalikuks järgmise:

- 1) pangakontodel olevate vahendite, krediitide ja laenude kohaldatavad intressimäärad;
- 2) kohaldatavate komisjonitasude määrad ja tasumisele kuuluvate tasude suurused;
- 3) intresside kapitaliseerimise kuupäevad;
- 4) kohaldatavad valuutakursid;
- 5) bilanss koos audiitori arvamusega viimase auditeeritava perioodi kohta;
- 6) panga juhatuse ja nõukogu koosseis;
- 7) info piiriüleste ülekannete tegemise tingimuste kohta;
- 8) selliste isikute nimed, kes on volitatud kandma kohustusi panga või selle organisatsiooniüksuste nimel;
- 9) info ettevõtjate või välismaiste ettevõtjate kohta, kellele on viidatud artikli 6a lõikes 1, kui need ettevõtjad saavad panga organisatsiooniüksuse nimel selles eeskirjas viidatud toiminguid tehes juurdepääsu pangasaladusega kaitstud infole.

2. Ühistupangad on kohustatud peale lõikes 1 nimetatud info esitama ka oma tegevuspiirkonna ja siduspanga.

29. augusti 1997. aasta Poola riigipanga seadus (Ustawa o Narodowym Banku Polskim) (*Dz. U.* 2019, punkt 1810).

Artikkel 1

Narodowy Bank Polski (Poola riigipank) on Poola Vabariigi keskpank.

Artikkel 24

1. Narodowy Bank Polski viib ellu valuutapoliitikat, mille on kehtestanud ministrite nõukogu koostöös nõukoguga.
2. Poola zloti kursi määramise põhimõtted välisvaluutade suhtes kehtestab ministrite nõukogu koostöös nõukoguga.
3. Narodowy Bank Polski avaldab hetke valuutakursid ja muud vahetuskursid.

Kohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

1. 16. mail 2008 sõlmisid B.P. ja M.P. tarbijatena tegutsevate laenusaaajatena hüpoteeklaenu aktsiaseltsiga (A) S.A. neile esitatud lepinguvormil. Lepingu kohaselt kohustus pank andma laenusaaajate käsutusse 460 000 Poola zloti suuruse summa. Laen indekseeriti välisvaluuta ehk Šveitsi frangiga (CHF). Laenuperiood oli 480 kuud ning intress määrati viitemäära LIBOR 3M (CHF) ja panga marginaali (1,20 protsendipunkti) summana. Laenusumma maksti välja kolmes osas vastustajaks oleva panga tabelites määratud ostukursi alusel. 10. jaanuaril 2013 sõlmisid pooled lepingu lisa, milles nähti ette võimalus maksta laenusaaajatele antud välisvaluutaga indekseeritud laen tagasi välisvaluutas (Šveitsi frankides), millega laen oli indekseeritud. Sellise lisa sõlmimise võimalus oli olemas alates 2009. aastast.
2. Pangas kehtiva laenureeglistiku järgi on välisvaluutaga indekseeritud laen laen, mille intress määratakse viitemäära alusel, mis on seotud muu valuutaga kui Poola zlotid ning mille väljamaksmine ja tagasimaksmine toimub Poola zlottides välisvaluuta kursi järgi Poola zloti suhtes tabeli alusel (§ 2 punkt 2). Tabel tähendab definitsiooni järgi pangas kehtivat välisvaluutade kursside tabelit (§ 2 punkt 12). Välisvaluutaga indekseeritud laenude puhul maksti laen välja zlottides, kursi alusel, mis ei olnud madalam kui ostukurss vahendite väljamaksmise hetkel kehtiva tabeli järgi. Osadena väljamakstavate laenude puhul lähtuti kursist, mis ei olnud madalam kui ostukurss konkreetse osa väljamaksmise hetkel kehtiva tabeli järgi. Laenujäägi saldot näidatakse välisvaluutas ja seda arvestatakse laenu alguses kehtinud kursi alusel (§ 7 lõige 4). Reeglistiku kohaselt esitatakse välisvaluutaga indekseeritud laenude puhul makstavad summad välisvaluutas ja laenu osamakse päeval võetakse osamakse summa maha lõikes 1 nimetatud zlottides peetavalt kontolt müügikursi alusel kooskõlas tabeliga, mis kehtis pangas laenumakse päevale eelnenud tööpäeva lõpus (§ 9 lõige 2).
3. Seoses välisvaluutaga indekseeritud hüpoteeklaenu taotlemisega allkirjastas hageja pool avalduse, milles kinnitas, et on täiesti teadlik kurssidega seotud riskist; loobub võimalusest võtta laenu Poola zlottides ja otsustab taotleda Šveitsi frangiga indekseeritud laenu; et ta on tutvunud välisvaluutaga indekseeritud laene reguleeriva reeglite sätetega (A); ning et teda on teavitatud, et hetkel kehtivad välisvaluuta kursid on avaldatud pangakontorites. Lisaks kinnitas hageja pool, et oli teadlik, et kursirisk mõjutab kohustuse suurust panga (A) ees ja laenu osamaksete suurust; et laenusumma makstakse välja Poola zlottides reeglistikus sätestatud põhimõtetel ja et laenujäägi summa on väljendatud välisvaluutas; et

laenu osamaksete summad on väljendatud välisvaluutas ja need tasutakse zlottides reeglistikus kirjeldatud põhimõtetel. Laenusaajad parafeerisid kõik laenutaotluse, lepingu, reeglistiku ja lepingu lisa leheküljed. Hagejad lugesid lepingu läbi ja vaatasid reeglistiku läbi sellega põhjalikult tutvumata.

4. Kui tegemist oleks olnud laenuga Poola zlottides, siis oleks indekseerimistingimus välja jäetud ja intress oleks olnud sama kui välisvaluutaga indekseeritud laenul ehk LIBOR 3M + marginaal ning nende osamaksete suurus, mis tulnuks tasuda ajavahemikus 16. mai 2008 kuni 10. oktoober 2014, oleks olnud 95 491,32 Poola zloti. Erinevus summa vahel, mille hagejad tasusid laenu alusel, ja summa vahel, mille nad oleksid tasunud, kui indekseerimist käsitlevad vaidlustatud lepingutingimused oleks kõrvale jäetud, on 50 492,46 Poola zloti hagejate kasuks.
5. Valuutavahetuskursid, mida pank oma tabelis kasutas, olid turukursid ning väheolulised erinevused eri pankade kurssides tulenevad ostu- ja müügihindade erinevusest pankadevahelisel turul. Panga kasutatavad ostu- ja müügikursid tulenevad vajadusest tagada pangale usaldatud rahaliste vahendite turvalisus valuutapositsiooni avamise piiramise kaudu. Valuutariski elimineerimise peamine viis on panga poolt Šveitsi frankides toimuva rahastuse tagamine pankadevahelisel turul.
6. Erinevus selle laenusumma vahel, mille hagejad oleksid pidanud maksma, kui nad oleksid sõlminud asjakohase intressiga Poola zlottides laenu lepingu (176 584,79 Poola zloti), ja summa vahel, mille nad tasusid (145 983,78 Poola zloti) ajavahemikus 16. mai 2008 kuni 10. oktoober 2014 on 30 601,01 Poola zloti hagejate kahjuks. 11. veebruari 2017. aasta seisuga oli see summa 24 803,31 Poola zloti hagejate kahjuks.
7. Hagiga hõlmatud perioodil olid Šveitsi frangiga indekseeritud laenu osamaksete summad suurema osa ajast väiksemad, kui need oleksid olnud Poola zlottides laenu puhul, samas tuli laenu põhisumma tagasi maksta mitu korda suuremas määras kui Poola zlottides laenu puhul. Näitena võib tuua kuuekuuliste ajavahemike tagasimaksete valikulise analüüsi põhjal, et näiteks juulis 2009 oli Šveitsi frangiga indekseeritud laenu igakuise osamakse summa 1825,06 Poola zloti, millest laenu põhiosa 991,92 Poola zloti ehk rohkem kui 54% osamakse summast, Poola zlottides laenu tagasimakse summa oli aga 2485,27 Poola zloti, millest põhiosa 288,73 Poola zloti ehk rohkem kui 11% osamakse summast. Jaanuaris 2010 oli Šveitsi frangiga indekseeritud laenu osamakse summa 1712,60 Poola zloti, millest põhiosa 965,73 Poola zloti ehk rohkem kui 56%, Poola zlottides laenu osamakse summa aga 2357,96 Poola zloti, millest põhiosa 255,56 Poola zloti ehk rohkem kui 10% summast. Jaanuaris 2013 oli Šveitsi frangiga indekseeritud laenu osamakse summa 2019,29 Poola zloti, millest põhiosa 1299,12 Poola zloti ehk rohkem kui 64%, Poola zlottides laenu osamakse summa aga 2396,93 Poola zloti, millest põhiosa 298,60 Poola zloti ehk rohkem kui 12% summast. Jaanuaris 2014 oli Šveitsi frangiga indekseeritud laenu osamakse summa 2030,99 Poola zloti, millest põhiosa 1320,26 Poola zloti ehk

rohkem kui 65%, Poola zlottides laenu osamakse summa aga 1928,45 Poola zlotti, millest põhiosa 484,85 Poola zlotti ehk rohkem kui 25% summast. Lõpuks, juulis 2014 oli Šveitsi frangiga indekseeritud laenu osamakse summa 2041,59 Poola zlotti, millest põhiosa 1362,16 Poola zlotti ehk rohkem kui 66%, Poola zlottides laenu osamakse summa aga 1938,79 Poola zlotti, millest põhiosa 537,15 Poola zlotti ehk rohkem kui 27% summast.

Põhikohtuasja poolte peamised väited

1. Hageja pool viitab lepingutingimuste kuritarvituslikkuse kinnitusega asjaolule, et kostja määras panga valuutalaenu ja välisvaluutaga indekseeritud laenu kursitabelis välisvaluuta ehk Šveitsi frangi ostu ja müügi kursi täiesti meelevaldselt. Lisaks viitas hageja pool, et ei leping ega reeglistik ei sisalda sätteid arvestuse kohta, mille alusel Šveitsi frangi ostu ja müügi kurss määratakse. Panga tabelis on valuutakurss arvestatud pankadevahelise turu valuutakursi alusel nii, et ostu või müügi kurss kaldub pankadevahelisest kursist ühele või teisele poole, mille üle otsustab panga juhatus, tarbijad aga ei saa välisvaluuta ostu ja müügi kursi kujunemist mõjutada. Seega toetus kostja laenujäägi ja laenu osamaksete summade suurust määrates lubamatutele tingimustele ja tegutses ebaseaduslikult ning on seetõttu kohustatud tagastama alusetult sissenõutud summad. Nõude moodustab vahe laenu osamaksetena võetud summade ja nende summade vahel, mis oleks tulnud maksta ebaõiglasi tingimusi kõrvale jättes.
2. Kostja pank tõi oma vastuses välja, et hageja pool ei ole rohkem kui kaheksa aasta jooksul vaidlustanud laenulepingu ega selle üksikute sätete kehtivust, on lepingut täitnud ja saanud majanduslikku kasu selle laenuliigi valikust võrreldes Poola zlottides laenuga. Väidetega, et tarbija huve on rikutud, püütakse hoiduda tehtud finantsotsuse tagajärgedest, kuivõrd see otsus ei anna enam oodatud kasu. Panga hinnangul ei ole vaja analüüsida indekseerimissätete vastavust tsiviilseadustiku artiklile 385¹, sest see oli poolte vahel eraldi kokku lepitud; see ei sisalda heade tavade vastuolus olevaid sätteid ega riku tarbija huve ning pank ei määra kursitabelit meelevaldselt ja juhuslikul viisil, vaid Šveitsi frangi ostu ja müügi kurss kostja tabelites vastas turuväärtustele. Lisaks viitas pank, et pangandusseaduse artikli 111 kohaselt on ta kohustatud avaldama kohaldatavad valuutakursid sõltumatult mistahes lepingusuhetest ja mistahes lepingunäidistest ning et lepingu sõlmimise hetkel ei olnud kehtivaid õigusnorme, mis oleksid pannud pangale kohustuse määratleda valuutakursside määramise täpsed näitajad ja matemaatilised mudelid. Pank lisas, et valuutakursid, mis võivad muutuda sekundi murdosa jooksul, määratakse globaalsete turunäidikute alusel, mis ei sõltu pangast, ja kursitabeli koostamise poliitika üle teeb järelevalvet Komisja Nadzoru Finansowego (finantsjärelevalve komisjon).
3. Kostja lisas, et soovitude S kohaselt on alates aprillist 2009 reeglistikus märgitud, et välisvaluutade kursid määratakse järgmiste tegurite alusel: Narodowy Bank Polski avaldatud keskmised valuutakursid, hetkeolukord valuutaturul, panga hetke valuutaolukord, prognoosid kursimuutuste kohta.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 1 Nõukogu direktiivi 93/13, mis on Poola õiguskorda üle võetud muu hulgas tsiviilseadustiku artikliga 385¹, ülalpool viidatud Poola õigusnormide ja Euroopa Kohtu otsuste, eelkõige direktiivi artiklit 5 puudutavate otsuste ja kohtuotsuste C-186/16, C-96-14, C-26/13 analüüs ei andnud eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastust esitatud küsimustele.
- 2 Kohtu esimene kahtlus puudutab seda, kas nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ artikli 3 lõike 1, artikli 4 lõike 1 ja artikli 5 ning lepingu sõlmimise hetkel kehtinud pangandusseaduse artiklite 69 ja 111 kontekstis saab pangalt nõuda, et välisvaluuta kursiga indekseeritud laenu lepingus oleks välisvaluuta ostu ja müügi kursi määramist käsitlev säte sõnastatud täiesti ühetimõistetavalt ehk nii, et laenuvõtja/tarbija saaks selle kursi kõnealusel päeval ise kindlaks teha, võttes arvesse kõnealuse lepingu iseloomu, liikmesriigi õigusnormide ja lepingu sõlmimise hetkel kehtinud tavaid. Lepingu allkirjastamise päeval ei olnud olemas õigusnorme, mis näeksid ette kohustuse esitada välisvaluuta kursi määramise põhimõtted, ning pangandusseaduse artikli 69 lõike 2 tol ajal kehtinud sõnastuses oli ette nähtud vaid nõue, et leping peab olema vormistatud kirjalikult, ja loetletud, millist infot peaks selline leping sisaldama (näiteks laenu summa ja valuuta, eesmärk, milleks laen antakse, laenu tagasimaksmise põhimõtted ja tähtaeg, laenuintressi suurus ja selle muutumise tingimused). Olukord muutus 26. augustil 2011 ehk rohkem kui kolm aastat pärast lepingu sõlmimist, kui jõustus pangandusseaduse artikli 69 lõike 2 punkt 4a, milles nähti ette, et laenu puhul, mis on denomineeritud või indekseeritud muu kui Poola vääringuga, peavad laenulepingu lahutamatuks osaks olema valuutakursi arvutamise viisi ja tähtaegade täpsed põhimõtted, mille alusel arvutatakse eelkõige välja laenusumma, selle osamaksed ning põhiosa ja intressimaksed, ning laenu välja- või tagasimaksete välisvaluutasse ümberarvestamise põhimõtted. See õigusnorm ei välista aga panga vabadust määrata välisvaluuta kurssi ning sellega nähakse ette vaid kohustus määratleda valuutakursside määramise põhimõtted ja tähtajad. Selle seaduse seletuskirja eelnõus, millega lisati punkt 4a, on muu hulgas öeldud, et selle punkti lisamise tulemusena teavitab pank tarbijat tulevikus juba laenulepingu sõlmimise etapis piisavalt laenu tagasimaksmisega seotud olulistest põhimõtetest. Tänu sellisele lahendusele konkureerivad pangad tulevikus omavahel nn kursivahe alusel. Liikmesriigi kohus toob esile, et liikmesriigi õiguses ei ole õigusnormi, mis näeks ette, kuidas tuleb määrata valuutakursid, mis tundub vaba turu olemust silmas pidades eesmärgipärane.
- 3 Selles kontekstis juhib eelotsusetaotluse esitanud kohus tähelepanu, et hinnates võimalust sõnastada ühetimõistetavalt valuutakursi määramise põhimõtted, ei saa mööda vaadata Narodowy Bank Polski valuutakursside määramise põhimõtetest, mis kehtisid lepingu sõlmimise päeval. Narodowy Bank Polski 23. septembri 2002. aasta resolutsiooni nr 51/2002 (välisvaluutade jooksvate kursside arvutamise ja avaldamise viisi kohta) § 2 punkti 1 kohaselt arvutatakse välisvaluutade keskmised kursid euro ja USA dollari puhul Poola zlottides nn kvoteetamise meetodil. Selleks küsitakse iga päev 10 pangalt nimekirjast

„Rahaturu vahendajateks kandideerivad pangad käibe suuruse alusel pankadevahelisel valuutaturul – hetketehingud zloti valdkonnas“ neis pankades kasutatavat euro ja USA dollari ostu ja müügi kurssi Poola zlottides. Punkti 2 kohaselt võetakse muude valuutade, näiteks Šveitsi frangi kursi arvutamisel arvesse punkti 1 kohaselt arvatud euro kurss ja euro turukurss nende valuutade suhtes kella 11 seisuga. Kostjaks olev pank oli rahaturu vahendajateks kandideerivate pankade nimekirjas, mis tähendab, et selle panga valuutakursside tabel oli aluseks Narodowy Bank Polski kursi määramisel. Tasub lisada, et Narodowy Bank Polski kui juriidilise ja põhiseadusliku legitiimsusega üksus (Poola Vabariigi põhiseaduse (Konstytucja RP) artikkel 227), mis viib täide rahapoliitikat, ja mis veel olulisem, valuutapoliitikat, on 18 aasta jooksul ehk lühema aja jooksul kui sõlmitud lepingu pikkus kolm korda muutnud valuutakursside määramise poliitikat.

- 4 Seega tekib kahtlus, kas, võttes arvesse indekseeritud laenu lepingu pikaajalist iseloomu ja pidevaid ettenähtamatuid muutusi valuutaturul, on üldse võimalik täita hageja nõuet määratleda täpselt ja kitsalt välisvaluuta kursi määramise põhimõtted ning kas, võttes arvesse teenuse liiki direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 1 kohaselt, on võimalik viidata vaba turu kursi üldisemale tähendusele, eriti arvestades, et panga võimalik vabadus välisvaluuta kursi määramisel vaba turu väärtuste raames ei viiks olulise majandusliku tasakaalustamatuseni tarbija kahjuks direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses. Neid kahtlusi tundub kinnitavat reeglistik, mida hageja kohaldas pärast artikli 69 lõike 2 punkti 4a lisamist pangandusseadusesse. Hageja märkis, et alates viidatud seadusemuudatusest määratakse välisvaluutade kursid reeglistiku kohaselt järgmiste tegurite alusel: Narodowy Bank Polski avaldatud keskmised valuutakursid, hetkeolukord valuutaturul, panga hetke valuutaolukord, prognoosid kursimuutuste kohta. Reeglistiku sellises sõnastuses on nimetatud küll välisvaluuta kursi määramise kriteeriumid, aga ebatäpsete ja häguste põhimõtete tõttu ei ole tegelikult võimalik selle alusel välisvaluuta kurssi määrata.
- 5 Kui võtta seisukoht, et valuutakursi määramise põhimõtteid käsitlevad lepingusätted võivad välisvaluutaga indekseeritud laenu lepingu korral olla teatud määral üldise iseloomuga ja seotud turukursiga, tekkib järgmine kahtlus ehk kas saab tõlgendada lepingusätet, mis käsitleb välisvaluuta ostu ja müügi kursi määramist laenuandja (panga) poolt nii, et lahendada lepingust tulenevad kahtlused tarbija kasuks ja tunnistada, et lepingus ei määrata välisvaluuta ostu ja müügi kurssi mitte meelevaldselt, vaid turust lähtuval viisil.
- 6 Selles kontekstis tuleb teha kindlaks, kas on võimalik kõrvaldada valuutakursi määramist käsitleva lepingutingimuse mitmetimõistetavus kooskõlas direktiivi 93/13 põhjenduste ja artikliga 5, ilma et oleks vaja välja jätta vaidlustatud lepingusätet. Selline lahendus võib tugineda erisusele järgmiste põhimõtete vahel: lepingutingimuste tarbija kasuks tõlgendamise võimalus ülaltoodud direktiivi artikli 5 alusel ja ebaõiglaselt tunnistatud lepingutingimuse väljajätmise võimalus ülaltoodud direktiivi artikli 6 alusel. Tahteavalduste ja lepingute tõlgendamise küsimust reguleerib Poola õiguskorras tsiviilseadustiku artikkel 65, milles on

võetud tahteavalduste korral lähtepunktiks sotsiaalsed normid ja väljakujunenud tavad ning lepingute puhul poolte ühine tahe ja taotletud eesmärk. Küsimus on tegelikult selles, kas mitmetimõistetavad sätted saab tarbijaga sõlmitud lepingust kõrvaldada poolte ühise tahte ja taotletud eesmärgi tõlgendamise teel või tuleks sellised sätted nii-öelda automaatselt tühisteks lugeda tsiviilseadustiku artikli 385¹ tähenduses. See on oluline hagejate ütluste kontekstis selle kohta, et lepingu sõlmimise hetkel mõtlesid nad, et ümberarvestuse aluseks võetakse objektiivne kurss, näiteks Narodowy Bank Polski kurss, ja kostja ütluste kontekstis selle kohta, et tema kohaldatud kurss on turukurss, mitte aga meelevaldne kurss.

- 7 Kahtlused on seotud ka hinnangu andmisega sellele, kas kõnealune lepingutingimus on ebaõiglane. Liikmesriigi ametiasutuste (Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (konkurencsi- ja tarbijakaitseamet), Rzecznik Finansowy (finantsombudsman)) poolt ja liikmesriigi kohtupraktikas väljendatud seisukoha kohaselt saab võtta seisukoha, et hinnangut sellele, kas välisvaluutaga indekseeritud laenulepingu sätted, mis käsitlevad välisvaluuta ostu ja müügi kursi määramist, on ebaõiglasel direktiivi 93/13 kontekstis, saab anda ainult lepingu otsese sõnastuse alusel. Euroopa Kohtu otsuste (26. jaanuari 2017. aasta otsus kohtuasjas C-421/14 ja selles viidatud 4. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 39, ja 14. märtsi 2013. aasta otsus kohtuasjas C-415/11, Aziz vs. CatalunyaCaixa) kontekstis aga tuleb lepingutingimuse hindamisel võtta arvesse kõiki asjakohaseid faktilisi asjaolusid. Kuivõrd seda tüüpi kohtuasjades on lepingusätted ühesugused või sarnased, siis asjaolud, mis seostuvad lepingupoolte tegevusega lepingu sõlmimise hetkel, tõstatavad põhjendatud küsimuse, kas lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel on olulise tähendusega järgmised tegurid: a) lepingu täitmine lepingu sõlmimise hetkel kehtinud asjaolude taastamiseks; b) sellise lepingu lisa allkirjastamata jätmine, mis võimaldaks laenu tagasi maksta otse välisvaluutas; c) vaidlustatud lepingusätete mõju tarbija tahtele lepingut sõlmida; d) vaidlustatud lepingusätte mõistmine tarbija poolt; e) tarbija huvi puudumine vaidlustatud lepingusätte vastu lepingu sõlmimise ja täitmise ajal, sh lepingu sisuga mitte tutvumine lepingu sõlmimise ja kehtivuse ajal. Need kahtlused tulenevad teesist, mida Euroopa Kohus on väljendanud kohtuasjades C-415/11 ja C-421/14 tehtud otsuses, milles on öeldud, et vastuolust heausksuse tingimusega saab rääkida siis, kui lepingusätted kujundavad õiguste ja kohustuste jaotumist viisil, millega pooled ei nõustuks õiglaselt peetud läbirääkimiste käigus. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleks lepingu sõlmimise tingimusi, sh poolte sarnast kavatsust seoses määramisega, millised välisvaluuta kursid võetakse aluseks lepingu täitmisel, hinnata teesi alusel, mis on väljendatud Euroopa Kohtu otsuses kohtuasjades C-415/11 ja C-421/14. Selles olukorras on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et arvestatava tähtsusega on asjaolud, mis on seotud poolte tegevusega lepingu sõlmimise hetkel ja mis on loetletud punktides a–e.
- 8 Küsimust, kas pooled oleksid kõnealuse lepingusättega nõustunud, saab aga selgitada ülaltoodud kahtluste alusel. Eelkõige asjaolud, et laenusaja täitis lepingut, ei pööranud tähelepanu välisvaluuta kursi määramise põhimõtetele ega tutvunud lepinguga kogu selle kehtivuse vältel, lubavad järeldada, et leping oleks

sõlmitud ka juhul, kui pool oleks õiglaselt peetud läbirääkimiste käigus tutvunud panga poolt välisvaluuta kursi määramise üksikasjadega. Käesolevas asjas võimendab neid kahtlusi veelgi hageja ütlus, et ta eeldas, et kurss määratakse objektiivselt, tuues näiteks Narodowy Bank Polski kursi. Teisest küljest tunnistas kostja, et oli kohustatud kasutama turukurssi ehk oma olemuselt samuti objektiivset kurssi. Nii võime tegelikult jõuda järeldusele, et pooled mõistsid ühte moodi kõnealust lepingusätet, millega nad oleksid nõustunud ka õiglaselt peetud läbirääkimiste tulemusena, täites heausksuse tingimust, millele on viidatud Euroopa Kohtu otsuses kohtuasjades C-415/11 ja C-421/14. Siit tekkitab järgmine kahtlus, kas poolte faktiliselt ühine tahe, et kasutada tuleks objektiivset kurssi, võimaldab lugeda kõnealuse lepingutingimuse ebaõiglaseks või kas on võimalik kõrvaldada sellega seotud lepingust tulenevad kahtlused nii, et sedastada, et panga tabelist pärinev välisvaluuta kurss ei ole meelevaldne kurss, vaid kurss, mis on kujundatud pangandusseaduse artiklitest 69 ja 111 tuleneva vabaduse raames ehk eranditult turuväärtuste piires.

- 9 Kõik ülaltoodud eelotsuse küsimused on olulised selleks, et teha kindlaks õige normatiivne standard direktiivi 93/13 alusel, samuti on neil oluline tähendus riigisiseste õigusnormide kontekstis. Võttes arvesse, et liikmesriigi kohtutes on pooleli suur hulk kohtuasju eri pankade vastu, milles pangad toovad esimese ja kõige olulisema argumendina välja asjaolu, et valuutakursside kujundamine ei ole olnud meelevaldne, oleks Euroopa Kohtu vastused väga olulised mitte ainult eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja lahendamiseks, vaid ka paljude teiste seda tüüpi juriidiliste vaidluste lahendamiseks liikmesriigi kohtutes. Eitav vastus esimesele eelotsuse küsimusele võimaldaks analoogilisi kohtuasju õigesti lahendada ilma vajaduseta kaaluda muid küsimusi, sh valuutariski.
- 10 Jaatava vastuse kasuks räägib asjaolu, et mitmekümneks aastaks (käesolevas kohtuasjas 40 aastaks) sõlmitud välisvaluutaga indekseeritud hüpoteeklaenu olemus ei võimalda sõnastada lepingusätet nii ühetimõistetavalt, et seda saaks kohaldada kogu lepingu kehtimise aja jooksul. Et Narodowy Bank Polski on 18 aasta jooksul kolm korda muutnud välisvaluutade kursside määramise põhimõtteid, tundub põhjendatud kahtlus, kas saab nõuda, et kommertsbank oleks võimeline leidma selles küsimuses nii pikaks ajaks ühetimõistetava lahenduse.
- 11 Matemaatiline valem, milles võetakse arvesse pankadevahelise turu kurssi, mis on avaldatud Reutersi või Bloombergi infosaitidel, korrigeerituna marginaaliga, ei pruugi vastata lepingutingimuse piisava selguse ja kindluse nõudele. Võttes arvesse lepingu pikka kehtivusaega ja majandusolukorra ettenähtamatust, ei pruugi piisata viitamisele nendelt infosaitidelt pärinevatele andmetele, sest nende usaldusväärsust ei saa kontrollida. Tuleb aga arvestada, et kuivõrd Narodowy Bank Polski kurss põhineb kommertsbankade (sh kostjaks oleva panga) tabelites määratletud kurssidel, saab ka juhul, kui lepingus võetakse aluseks Narodowy Bank Polski kurss, väita, et kursi määramine on meelevaldne, sest kommertsbankad mõjutavad otseselt Narodowy Bank Polski kurssi. Kahtlusi tekitab seega ka võimalus lugeda Narodowy Bank Polski kurssi objektiivseks ja kommertsbankade tahtest sõltumatuks näitajaks. Selles olukorras oleks ainuke

kindel, kuigi üsna üldine lepingutingimus selline, milles lähtutakse välisvaluuta ostu ja müügi turukurssidest. Samas saaks vaidlustatud lepingusätte teatavat ebamäärasust põhjendada direktiivi artikli 3 lõike 1 kontekstis paarikümneks aastaks sõlmitud välisvaluutaga indekseeritud laenu iseloomuga. Samas ei võimalda pangale teatud vabaduse jätmine valuutakursside kujundamisel, eranditult vaid turuväärtuste piires, lugeda sellist lepingusätet tarbija kahjuks olulist tasakaalustamatust tekitavaks direktiivi artikli 4 lõike 1 tähenduses. Liikmesriigi õigusnormid ei keela määratleda pangal oma valuutakursse pangandusseaduse artiklite 69 ja 111 kohaselt, vaba turg võib aga olla reaalse, objektiivsete valuutakursside asjakohane tagatis.

- 12 Jaatava vastuse korral teisele küsimusele tuleb märkida, et võttes arvesse, et direktiivis 93/13 on eristatud lepingutingimuse ebaselguse kõrvaldamise võimalust direktiivi artikli 5 kohaselt ja vaidlustatud lepingusätte eemaldamise rangust direktiivi artikli 6 kohaselt, tundub, et esmajärjekorras tuleks kasutada leebemat lahendust ning üritada kõrvaldada lepinguline mitmetimõistetavus, säilitades samas kogu lepingu vastavus poolte tahte. Poolte tahte kindlakstegemisel võib lähtuda tsiviilseadustiku artiklist 65. Selle kasuks räägib asjaolu, et pooled on leidnud, et valuutakursid peaksid lepingu kohaselt olema objektiivsed, mida kostja tõlgendas turukursina, hagejatel aga oli selles valdkonnas täpne seisukoht ja näiteks töid hagejad Narodowy Bank Polski kursi.
- 13 Eelkõige kohtuasjas C-421/14 tehtud otsuses on Euroopa Kohus sedastanud, et liikmesriigi kohus peab otsustama konkreetse lepingutingimuse kvalifikatsiooni üle viidatud kriteeriume ja asjaomase juhtumi asjaolusid arvestades (punkt 57). Selle otsuse punktis 61 on samuti sedastatud, et analüüsitava direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt võetakse lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel arvesse lepingu objektiks oleva kauba või teenuse laadi ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele. Peale selle kohtuotsuse tuleks viidata otsusele kohtuasjas C-243/08 (punkt 39), milles on öeldud, et lisaks võetakse direktiivi artikli 4 kohaselt lepingutingimuse ebaõigluse hindamisel arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele (nagu ka Euroopa Kohtu otsuses kohtuasjas C-415/11, punkt 71).
- 14 Lisaks tuleb märkida, et vaidlustatud lepingusäte, kuigi see ei ole piisavalt täpne, ei võimalda siiski süüdistada kostjaks olevat panku pahausksuses, sest kogu lepingu kehtivuse ajal kohaldas pank lepingu omapoolse lepingutõlgenduse kohaselt valuuta turukursse ja seda ka ajal, kui lepingusätete ebaõigluse küsimus ei olnud veel esile kerkinud. Selles valdkonnas ei saa väita, et pank oleks soovinud kujundada lepingusätet tarbijat kahjustavaks, kohaldades meelevaldseid, turukurssidega mitteseotud välisvaluutade kursside. Seda liiki laenu lepingute analoogilised sätted olid tavapärane praktika ka teistes pankades. Nende kursside turukurssideks tunnistamise poolt räägivad ka majanduslikud kaalutlused. Tuleb märkida, et pangale vabaduse andmine määrata valuutakursid turuväärtuste raames viis tegelikult selleni, et käesolevas asjas on laenuvõtjad soodsamas

majanduslikus olukorras, kui nad oleksid olnud zlottides sõlmitud asjakohase intressiga lepingu korral.

TÖÖDOKUMENT